

#\$%@
#!!**

El Discurs
i l'Odi

Guia Pràctica

Identificació d'estratègies discursives que promouen la discriminació i l'odi

Conceptes, definicions
i un exemple

Aquesta guia és el resultat del cicle de Tallers
"El discurs i l'odi" organitzat per Reds i impartit
pel Centre of Discourse Studies.

Primavera 2022

Introducció

Quan ens apropem a la literatura que estudia els discursos d'odi, també coneguts com a discursos d'incitació a l'odi, es poden trobar diferents anàlisis i estratègies, per contrarestar-los, gairebé tots basats en la part evident del discurs, el seu contingut i la qüestió legal que gira al seu voltant. (Bazzaco E., García Juanatey A., Lejardi, J., Palacios A., Tarragona L., Díaz A., Torrent L. 2019; Bazzaco E., García Juanatey A., Lejardi, J., Palacios A., Tarragona L. 2018; Castilla Juarez, K. 2018; Fundación del Secretariado Gitano. 2017, Serra Perelló L. 2018 y Kaufman, G.A.2015).

Tot i això, des de l'Anàlisi Crític del Discurs (d'ara endavant ACD) es pretén anar més enllà del seu contingut. **El seu interès és desvelar com, a través de l'ús del llenguatge, en un context determinat, es canalitzen ideologies que condueixen a la discriminació i a l'odi, la majoria de vegades de forma implícita.** De fet, hi ha missatges el contingut dels quals podria semblar-nos neutral, però, en canvi, la seva estructura subjacent està transportant "representacions socials" discriminatòries, amb prejudicis i amb una alta càrrega de violència simbòlica que és rebuda per les persones destinatàries sense que se n'adonin.

Des d'aquest enfocament, s'identifiquen en els textos i missatges, estereotips, prejudicis i representacions viciades de col·lectius humans que, si bé no arriben a incitar a l'odi, sí que reforcen societats racistes, etnocèntriques, xenòfobes, homòfobes, masclistes i classistes. És a dir, l'ACD indaga més enllà d'allò que es diu als textos i posa la lupa a l'ús del llenguatge com acció social.

Per aquest motiu, una altra manera de desarticlar el discurs discriminatori, origen del discurs de l'odi, és **ensenyar a identificar en la mateixa estructura discursiva aquestes "estratègies" utilitzades per canalitzar les ideologies** racistes, xenòfobes, masclistes, classistes i discriminatòries – **enteses com a creences de grup – que s'interioritzen de forma desapercebuda.**

Conceptes generals per entendre i no quedar-nos en l'intent

1.1 Condicions humanes per les quals es discrimina

Els discursos discriminatoris i, en el seu nivell més alt de violència, els discursos de l'odi (que inciten a l'odi) repercuteixen sempre sobre col·lectius humans que han sigut vulnerats històricament.

Des de l'ACD és central reconèixer quins són els grups responsables de la producció i la reproducció dels discursos. Segons van Dijk aquests grups són les "elits simbòliques" que ell ha definit com a fonts importants de generació i retransmissió de coneixement social a través del control del discurs en l'àmbit públic: periodistes, polítics/ques i professors/es (van Dijk, T., 2003b; 2006; 2010).

En el seu text "Racisme i discurs de les elits" (2003b), el mateix autor demostra, a través de la seva anàlisi, que el **racisme estructural a Europa segueix molt vigent i és majoritàriament reproduït per les elits blanques** amb un accés privilegiat al discurs públic que, a través de formes subtils, sostenen un sistema de creences i representacions socials que encara afirmen la superioritat d'aquest col·lectiu sobre els altres no europeus. **Aquestes formes subtils de reproducció del racisme són extrapolables a altres discursos discriminatoris com el masclista o l'homòfob, entre d'altres.**

2

El discurs i l'odi, quatre definicions i alguns punts en comú

Tot i que no hi ha una única i exclusiva definició dels discursos de l'odi, es poden trobar elements comuns a les diferents definicions que proposem.

Definició #1

Opinió dogmàtica, injustificada i **destructiva respecte a certes persones històricament discriminades o certs individus en tant que integrants de certs grups**, emesa amb el propòsit de transmetre tal dogma destructiu a l'interlocutor o al lector i de fer-lo partícip de la tasca de marginar o excloure a les persones odiades (Kaufman, G.A., 2015:140).

Definició #2

Qualsevol forma d'expressió **que propagui, inciti, promogui o justifiqui l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme, o qualsevol odi basat en la intolerància**, incloent-hi la intolerància expressada en nacionalisme agressiu o etnocentrisme, discriminació o hostilitat **contra les minories, els migrants i les persones d'origen immigrant**. (Tribunal Europeu de Drets Humans, basat en la Recomanació R (97) 20 del Consell de Ministres del Consell d'Europa).

Definició #3

Un discurs directe que refà els principis bàsics dels Drets Humans de dignitat i igualtat i que busqui **degradar la postura de persones i grups a la societat**. (El CERD – Comitè per l'Eliminació de la Discriminació Racial – ONU).

Definició #4

Foment, **promoció o instigació, en qualsevol de les seves formes, d'odi, d'humiliació o el menyspreu d'una persona o d'un grup de persones**, així com l'assetjament, el descrèdit, la difusió d'estereotips negatius, l'estigmatització o amenaça **respecte a la dita persona o grup de persones** i la justificació d'aquestes manifestacions **per raons de "raça", color, ascendència, origen nacional o ètnic, edat, discapacitat, llengua, religió o creences, sexe, gènere, identitat de gènere, o orientació sexual** i altres característiques o condicions personals. (Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) en la seva recomanació 15 de 8/12/2015 a Serra. L., 2018: p. 12).

3

Relació entre discurs de l'odi (d'incitació a l'odi) i discriminació

El discurs discriminatori, si bé es fonamenta en prejudicis i relacions jeràrquiques de superioritat (en diferents dimensions: moral, econòmica, cultural i física) auto atribuïdes pel mateix col·lectiu al qual es pertany en detriment d'un altre, no necessàriament promou una incitació directa o indirecta a la violència i a l'odi. Però, **no per això és menys nociu**. Aquest tipus de discurs és el germen i, a la vegada, l'evidència d'actituds racistes, etnocèntriques, homòfobes o masclistes, moltes vegades no considerades com a tals. **Però, és en aquestes actituds on es troba l'origen de comportaments violents i la incitació a l'odi cap a col·lectius que són permanentment discriminats.**

4

Relació discurs, cognició i societat

L'anàlisi sociocognitiva del discurs és un enfocament interdisciplinari dels Estudis Crítics del Discurs, que estudia la relació establerta entre el discurs, la cognició i la societat. S'interessa, sobretot, en **el paper que compleix el discurs en la producció i reproducció d'ideologies i la mediació de la cognició entre el discurs i la societat**. De forma que, el discurs és concebut com una pràctica social d'ordre simbòlic en un context determinat. En altres paraules, **com una acció social que construeix realitat**.

Des d'aquesta perspectiva s'analiza com les estructures sociocognitives, sociopolítiques, i pràctiques socials de dominació i opressió (ideologies racistes, masclistes, LGBT-fòbiques, etc. i les pràctiques i sistemes de discriminació i odi) estan suportades per estructures discursives, algunes de les quals s'expliquen més endavant.

A través de l'anàlisi d'aquestes estructures i estratègies discursives es poden **identificar i desvelar procediments que condueixen a la configuració de models i representacions socials que sustenten ideologies dominants**. (Van Dijk, 2003b)

Per entendre com es condiona la realitat social des del discurs, és imprescindible definir els següents conceptes:

Cognició

Segons la DRAE, la cognició es defineix com el coneixement, acció de conèixer. Llavors, des de **l'enfocament sociocognitiu del discurs, s'entén com el coneixement personal i social (creences, valoracions, emocions) o qualsevol representació o procés mental que intervingui a l'esdeveniment comunicatiu i a la interacció**. Es tracta, per exemple, del coneixement que tenim de successos o fenòmens o, en l'àmbit social, del coneixement sobre migració, gènere, drets, obligacions, identitats nacionals, estat i un llarg etcètera.

Representacions socials

Serge Moscovici (1995) sosté que **les representacions socials podrien entendre's com coneixement comú compartit -coneixement social- que control la manera de comprendre els esdeveniments, les persones i els grups**. Aquestes es converteixen en fonts d'altres coneixements, com opinions, actituds i valoracions sobre les quals s'organitza la dinàmica social.

Per exemple, una representació social bastant interioritzada entre la gran majoria de la ciutadania europea és que les persones migrants que no tenen papers són "il-legals". Considerar a les persones com a "il-legals" serveix de font per legitimar la violació dels DDHH a través de devolucions en calent, detencions en els Centres d'Internament de Persones Estrangeres (CIE)

o la violència de les forces policials de les fronteres contra persones que no són ciutadanes de la Unió Europea.

Ideologia

La ideologia és una representació social del **tipus evolutiu de grup** (Van Dijk, 1998). Aquest tipus de representació social condiona la nostra valoració de la vida i la nostra intervenció en el món com a membres de grups als quals pertanyem. **No sempre són interioritzades a partir de processos racionals ni analítics.** Al contrari, la majoria de vegades, s'interioritzen com veritats universals i no com són: **idees i interpretacions subjectives i socials difoses des de particulars col·lectius socials.** (Biffi, N., 2015).

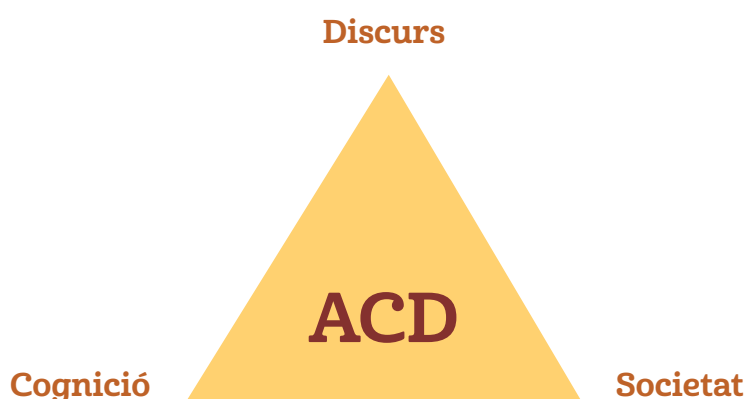
Per exemple, respecte al discurs xenòfob, es pot identificar un conjunt doctrinal que representa a la societat europea com a "més civilitzada" que altres col·lectius humans, sostingut de forma històrica. Aquest conjunt doctrinal és el que sosté discursos que relacionen a altres col·lectius humans amb el terrorisme, la barbàrie, la violència o amb el "subdesenvolupament".

Models mentals dels esdeveniments

Els models mentals dels esdeveniments són esquemes mentals de la interpretació personal dels esdeveniments concrets de la realitat, els quals predisposen, també, la seva valoració. (Van Dijk, 2003b, 2014). **Funcionen com esquemes organitzadors que inclouen: opinions, sentiments, valors, normes, actituds i ideologies.** (Van Dijk, 2003b, 2014). La seva relació amb el discurs consisteix en el fet que els models mentals es transformen o reforcen a través dels continguts que es transmeten en les interaccions **socials i es concreten en el discurs en forma de preposicions sobre fets, subjectes i objectes.**

Existeixen tants models mentals com esdeveniments dels quals es parla i interpretacions individuals d'aquests. Tot i això, el discurs públic influeix poderosament en la nostra manera d'aproximar-nos als fets i, per tant, d'entendre'ls.

Per exemple, seguint amb el tema de la migració, és pertinent preguntar-nos quines són les causes que s'atribueixen a la migració, també què es presenta en el discurs i que s'omet (protagonistes, fets, causes, efectes, relacions). A una gran majoria de textos o interaccions es parla que les persones migrades venen a buscar una millor vida, com si fos positiu per aquestes persones, encara que sigui inconscientment. Aquesta afirmació conté un biaix etnocèntric i mai es mencionen les causes materials, reals o dels impactes de l'activitat econòmica europea als seus territoris.

5

Estratègies discursives i/o estructures a identificar

En aquest apartat es definiran algunes estratègies discursives amb implicacions ideològiques. Les estratègies o estructures discursives que evidenciem **són molt fàcils d'identificar**, sense necessitat de fer una anàlisi especialitzada al respecte. Es recomana tenir-les en compte per qualsevol lectura o esdeveniment comunicatiu sospitós de ser propiciador d'ideologies que atempten contra la convivència social.

1. Estratègies discursives

→ El Quadre Ideològic: polarització entre nosaltres i ells (Van Dijk, 1998)

El Quadre Ideològic és una estratègia discursiva molt comuna entre els discursos ideològics per construir una imatge positiva de l'endogrup (nosaltres) i una imatge negativa de l'exogrup (ells). Específicament el quadre ideològic consisteix en:

Emfatitzar els aspectes positius de l'endogrup

Des-emfatitzar els aspectes positius de l'exogrup

Des-emfatitzar els aspectes negatius de l'endogrup

Emfatitzar els aspectes negatius de l'exogrup

→ Sobrerepresentació i omissió

Son dues estratègies discursives molt comunes en la formació del Quadre Ideològic (però també es poden trobar sense l'esquema complet del quadre) que consisteixen, d'una banda, **en la inclusió (excessiva) i/o l'exclusió d'informació i detalls o continguts que contribueixen a la representació positiva de l'endogrup i/o la representació negativa de l'exogrup.**

2. Estructures discursives

→ Selecció lèxica

La selecció lèxica que realitzen les persones en les seves interaccions funciona en doble direcció perquè, **a través de les paraules, s'evidencia una determinada manera de fer, interpretar o donar sentit al món.** (Castagnani & Colorado, 2009, Van Dijk, 2014, 2008, 2003b) i, a la vegada, s'introdueixen els esquemes perceptius dels anunciadors del discurs.

Com bé indica Moscovici, **"nomenar no és una operació purament intel·lectual que apunti a una claredat o coherència lògica. És una operació relacionada amb una actitud social"** (1984:35). Les estratègies verbals de presentació dels actors i les accions obeeixen a un interès de condicionar discursivament la representació dels fets i, en aquesta, la funció de les paraules és fonamental. Amb les paraules podem referir a actors i fets, realitzar accions comunicatives i socials (acusar, defensar, legitimar, justificar, informar) i expressar significats.

→ Significats implícits o indirectes

Són els continguts que no s'expressen al text, però es donen a entendre a través d'implícits, pressuposicions o ambigüitats. És informació que no està textualment, però s'infereix del missatge, és a dir, tendeix a activar el coneixement social compartit. **És molt important identificar i desactivar aquest tipus d'informació perquè el que és implícit té una relació directa amb les creences (valoracions, interpretacions) que es vulguin transmetre com si fossin naturals.**

→ Metàfores

Les metàfores – la representació d'una realitat o un concepte a través d'una altra realitat o concepte – constitueixen formes de pensar i pressuposen diferents tipus d'informació en el discurs per definir un assumpte, situació o actors sobre els quals parlem. **Per exemple, parlar de l'arribada migratòria de persones com una "onada" o una "invasió" són metàfores perilloses que abonen la formació de models mentals d'aquestes persones com una amenaça.**

→ Intertextualitat

Són referències a altres discursos, com citacions directes (*"Ràpidament vaig avisar a la policia", afirma el propietari*) o referències indirectes (*Ràpidament el propietari va avisar a la policia*). **La intertextualitat també inclou paraules utilitzades per diferents actors socials per assenyalar o establir un vincle cognitiu entre certes accions i actors,** com veiem en l'ús de la paraula "okupar" amb "k" per representar accions de joves migrants a l'exemple proposat més endavant.

→ Passivació o activació

L'activació o passivació són estratègies que manifesten "qui fa què a qui" en el cas de l'activació, i "qui es beneficia o perjudica de qui" en el cas de la passivació. L'activació representa els subjectes com capaços d'actuació, sentiment i racionalització, mentre que la passivació representa éssers sobre els quals recauen les accions realitzades per altres subjectes.

Quan s'utilitza el passiu o es normalitzen verbs que s'aprofiten d'aquestes possibilitats d'organització sintàctica per **amagar responsabilitats d'acció que poden ser contraproductives per la imatge positiva que interessa projectar o**, al contrari, per amagar, estratègicament, les característiques positives d'esdeveniments o objectes oposats als interessos propis.

Resumint, una recomanació fonamental davant qualsevol mena d'acció comunicativa és preguntar-te:

- Qui són els emissors del missatge i sobre *què* i *qui* estan parlant?
- Hi ha una representació polaritzada entre persones i/o grups? Qui forma part de l'endogrup i qui forma part de l'exogrup?
- Com es construeix la imatge positiva de **l'endogrup**? Quins són els elements emfatitzats i/o omesos en el discurs per recolzar aquesta representació positiva? Quines estructures discursives (lèxic, pressuposicions, metàfores, intertextualitat, etc.) contribueixen a la representació positiva de l'endogrup?
- Com es construeix la imatge negativa de **l'exogrup**? Quins són els elements emfatitzats i/o omesos en el discurs per recolzar aquesta representació negativa? Quines estructures discursives (lèxic, pressuposicions, metàfores, intertextualitat, etc.) contribueixen a la representació negativa de l'exogrup?
- Quina ideologia, o ideologies, estan sostingudes per aquestes representacions o quina relació poden tenir amb la discriminació i l'odi?

5

Un exemple

EL MUNDO ESPAÑA OPINIÓN ECONOMÍA INTERNACIONAL

SUCESOS

Dos ex 'menas' detenidos por okupar un coche en la Casa de Campo y robar en su interior

Article de premsa: Luis F. Durán (2021, 3 de desembre) "Dos ex 'menas' detenidos por okupar un coche en la Casa de Campo y robar su interior" . El Mundo. Consultado en <https://www.elmundo.es/madrid/2021/12/03/61a90d61fc6c833a578b45c9.html> [Última consulta el 14/10/2022]

Anàlisi del Quadre Ideològic

Endogrup:

→ Qui en forma part?

El propietari del cotxe; els veïns; l'associació de veïns de la "Casa de Campo"; la policia.

→ Quins elements discursius suporten la representació positiva?

Activació dels actors i èmfasis en el seu paper de promoure la "seguretat" i "l'ordre públic" del barri. Aquesta representació incorpora les veus d'aquests actors (**intertextualitat**).

- El propietari del cotxe: "Enseguida aviso a la Policía Nacional"
- "Los agentes llegaron de inmediato e identificaron a los dos individuos"
- "La Asociación de Vecinos de la Casa de Campo ya denunció el año pasado"
- "Los vecinos llevan dos años reclamando"

Omissió: informació sobre discriminació i violències racistes promulgades i altres accions o factors que contribueixen al patiment i a la precarització de joves migrants a la Casa de Campo.

Exogrup:

→ Qui en forma part?

"ex menes", la Fundació Antonio Moreno, la Fundació Diagrama, la Conselleria de Polítiques Socials.

→ Quins elements discursius suporten la representació negativa?

El **lèxic** utilitzat per descriure les persones que han sigut detingudes. Es posa l'èmfasi en la seva criminalitat i es **pressuposa** una relació entre els seus actes "criminals" i la seva identificació com a joves migrants.

- "Los arrestados": aquesta **nominalització** representa l'acció policial com un estat o *identificació* dels joves com a criminals i no com un succés o acció (puntualment) realitzada, com seria el cas en aquesta representació: "la policia els va arrestar"
- "ex menes": fan servir l'acrònim MENA (Menors Estrangers No Acompanyats) amb la partícula ex. Aquest terme, tot i ser utilitzat en argot professional, ha fet un gir semàntic en sentit despectiu. En certs ambients s'associa la paraula MENA (amb la partícula ex o sense ella) als joves delinqüents, sense tenir cap relació o correlació amb una situació o altra.
- Okupar: utilitzen paraules com "okupen" i "okupat", amb k, que estableix una relació intertextual amb el moviment okupa d'apropiar espais privats i no-ocupats com habitatge permanent. Tot i que no sembla que sigui el que ha succeït en el cas d'aquesta notícia. L'ús de la paraula okupar al text crea una connexió cognitiva entre la representació dels joves migrants i el moviment okupa entorn de qüestions d'inseguretat i crim.

Hi ha una **sobrerrepresentació** dels actors del delicte com joves migrants en el seu conjunt amb la representació d'altres crims i accions d' "(ex) menes" que estableix una relació (in) directa entre la criminalitat i els joves migrants.

- Representació del lloc d'origen i edat dels actors conjuntament amb la seva història criminal: "*jóvenes marroquíes de 19 años de edad y numerosos antecedentes penales*".
- Representació implícita dels joves migrants com actors d'altres delictes més greus: "*el coche okupado estaba en el mismo subterráneo de Batán donde se produjo una agresión sexual hace unos meses*".
- Citació directa de l'Associació de veïns de la Casa de Campo: "*ex menes de este recinto se quedaban por la zona aumentando la inseguridad en el barrio*".

Omissió: No hi ha representació d'accions positives de persones que han sigut acollides pel centre de menors de la comunitat i, al contrari de la representació "dels veïns", les veus dels joves i altres persones migrants de la comunitat estan excloses de l'article.

L'anàlisi del **Quadre Ideològic** d'aquest article de premsa mostra la construcció discursiva d'una imatge polaritzada entre els ciutadans i ciutadanes de la Casa de Campo. El grup "amenaçador" representat per joves migrants vivint a la comunitat que perjudiquen la seguretat del veïnat. Les representacions construïdes per articles de premsa com aquest promouen **models mentals** negatius de persones migrants, d'aquesta forma contribueix a la representació social com un perill i un enemic de la societat. Aquestes representacions sociocognitives són la base d'una **ideologia racista** que condueix no només a opinions, creences i actituds racistes, sinó també en **accions discriminatòries i d'odi**.

Referències bibliogràfiques

- Bazzaco E., García Juanatey A., Lejardi, J., Palacios A., Tarragona L., Díaz A., Torrent L.** (2019). Ciberrespect. [Guía práctica de intervención en línea para ciberactivistas](#). Barcelona: IDHC - Institut de Drets Humans de Catalunya, SOS Racisme Catalunya, Ecos do Sur, y United Explanations.
- Bazzaco E., García Juanatey A., Lejardi, J., Palacios A., Tarragona L.** (2018). [¿Es odio? Manual práctico para reconocer y actuar frente a discursos y delitos de odio](#). Barcelona: IDHC - Institut de Drets Humans de Catalunya, SOS Racisme Catalunya
- Biffi, N.** (2015). Prácticas y discurso de los derechos humanos en Colombia. Análisis de la correspondencia entre la Red Italiana de Solidaridad y el Gobierno colombiano del 2002 al 2006. Tesis doctoral. Barcelona: Universidad Pompeu Fabra.
- Castagnani, T., Colorado, C.** (2009). La representación de la mujer inmigrante en la prensa escrita española. *Discurso & Sociedad*, 3(4), 621-657.
- Castilla Juarez, K.** (2018). [Crimen de odio, discurso de odio. En el derecho las palabras importan. Instituto de Derechos Humanos de Catalunya](#). Barcelona: IDHC - Institut de Drets Humans de Catalunya.
- Fundación del Secretariado Gitano.** (2017). Guía para combatir el discurso de odio. Madrid.
- Kaufman, G.A** (2015). Odium dicta. Libertad de expresión y protección de grupos discriminados en internet. México: Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación.
- Marín Arrese, J. I.** (1997a). Cognitive and discourse-pragmatic factors in passivisation. *Atlantis: Revista de La Asociación Española de Estudios Anglo-Norteamericanos*, 19(1), 203-218.
- Marín Arrese, J. I.** (1997b). Conceptualization of Events, Transitivity and Voice: A Cognitive Approach. *Cuadernos de Filología Inglesa*, (612), 319-332. <http://revistas.um.es/cfi/article/view/109281/103941>
- Moscovici, S.** (1984). The phenomenon of social representations. En R. M. Farr & S. Moscovici (Eds.), *Social representations* (pp. 3-69). Cambridge/Paris: Cambridge University Press / Maison des Sciences de l'Homme.
- Moscovici, S.** (1995). *Le rappresentazioni sociali*. Bologna: il Mulino.
- Pardo Abril, N. G.** (2005a). Ideología, representaciones sociales, modelos culturales y modelos mentales. Bogotá.
- Serra Perelló L.** (2018). [Discurso de incitación al odio: Análisis desde los derechos humanos y pautas interpretativas](#). Barcelona: IDHC - Institut de Drets Humans de Catalunya.
- Van Dijk, T. A.** (1998). Ideología. Una aproximación multidisciplinaria. Barcelona: Gedisa.
- Van Dijk, T. A.** (Ed.). (2000a). El discurso como estructura y proceso. Barcelona: Gedisa.
- Van Dijk, T. A.** (Ed.). (2000b). El discurso como interacción social. Barcelona: Gedisa.
- Van Dijk, T. A.** (2000c). Political discourse and ideology. En C. Ubaldina & M. Ribas Bisbal (Eds.), *Anàlisi del discurs polític, producció, mediació i recepció* (pp. 15-37). Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- Van Dijk, T. A.** (2003a). La multidisciplinarietà del análisis crítico del discurso: un alegato en favor de la diversidad. En R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Métodos de análisis crítico del discurso* (pp. 143-177). Barcelona: Gedisa.
- Van Dijk, T. A.** (2003b). Racismo y discurso de las élites. Barcelona: Gedisa.
- Van Dijk, T. A.** (2006). Discurso y manipulación: Discusión teórica y algunas aplicaciones. *Revista Signos*, 39(60), 49-74.
- Van Dijk, T. A.** (2008). Semántica del discurso e ideología. *Discurso & Sociedad*, 2(1), 201-261.
- Van Dijk, T. A.** (2010). Discurs, poder i elits simbòliques. En Marín M.J. et al (pp. 79-98) (Ed.), *Discurs polític i identitas (trans)nacionals* (pp. 79-98). Valencia: Universitat de Valencia.
- Van Dijk, T. A.** (2012). Discurso y contexto. Un enfoque sociocognitivo. Barcelona: Gedisa.
- Van Dijk, T. A.** (2014). *Discourse-Cognition-Society Current state and prospects of the socio-cognitive approach to discourse*. *Contemporary Studies in Critical Discourse Analysis* (pp. 121-146). London: Bloomsbury Publishing.
- Van Leeuwen, T.** (1995). Representing Social Action. *Discourse & Society*, 6(1), 81-106.
- Van Leeuwen, T.** (1996). The representation of social actors. En C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.), *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis* (pp. 32-70). USA/ Canada: Routledge.
- Van Leeuwen, T.** (2002). The representation of social actors. En *Critical Discourse Analysis*, Michel Toolan (ed.), vol. II, (pp. 302-339). USA/ Canada: Routledge.
- Van Leeuwen, T.** (2007). Legitimation in discourse and communication. *Discourse & Communication*, 1(1), 91-112.

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Igualtat
i Feminismes**

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de Reds - Red de solidaridad para la transformación social- i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Generalitat de Catalunya i del Departament d'Igualtat i Feminismes.

Es permet lliurement copiar, distribuir i comunicar públicament aquesta obra sempre i quan es reconegui l'autoria i no s'utilitzi per a fins comercials. No es pot alterar, transformar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra sense els deguts crèdits.

Barcelona, octubre de 2022